

Dominantní nónový akord

Dominantní nónový akord (D^9) je pětizvukem na pátém stupni tóniny, vzniká připojením vrchní tercie k dominantnímu septakordu, jeho podoba v dur a moll se tedy liší pouze nově vzniklým intervalem nóny, která je v dur velká a v moll malá. Mluvíme někdy také o velkém (v C dur *g-h-d-f-a*) a malém (v c moll *g-h-d-f-as*) nónovém akordu. Rozvádí se do obrátů tónického kvintakordu.

Také v akordu D^9 lze rozlišit tóny spadající do dominantní a subdominantní funkce: **g-h-d** + **f-a/as-c** a tato příslušnost k akordu dominanty či subdominanty určuje i zacházení s jednotlivými tóny – dominantní tercie (tj. citlivý tón tóniny) je tónem stoupajícím, subdominantní tóny – septima a nóna akordu klesají.

Při úpravě akordu do čtyřzvuku postupujeme tak, že **vynecháváme** nejméně důležitý tón akordu, kterým je **kvinta**. Do vrchních hlasů umísťujeme tóny v různých polohách, ale platí, že vždy musí být zachována vzdálenost nóny (9 tónů) mezi základním tónem a nónou. Tyto dva tóny nesmí svírat ani interval prosté sekundy ani její obrat, septimu. Proto je zachování nónového intervalu hned druhým krokem po zvládnutí zápisu správného tónu do basu. Teprve poté doplňujeme zbývající tóny čtyřzvuku.

Obraty nónového akordu: (příklad v C dur)

Nónový akord – v basu leží základní tón akordu *g*, vynecháváme kvintu akordu.

1. obrat – **sextseptakord** – $D7/6$ - v basu leží původní tercie akordu (*h*), vynecháváme původní kvintu akordu.

2. obrat – **kvartkvintakord** – $D5/4$ - v basu leží původní kvinta akordu (*d*), k vynechání se nabízí původní tercie nebo septima akordu, vzhledem k tomu, že septima by kopírovala sestupný postup nóny, ponecháváme v akordu raději tercii, která je citlivým tónem a tvoří k postupu nóny protipohyb.

3. obrat – **sekundtercakord** – $D3/2$ - v basu leží původní septima akordu (*f*), vynecháváme původní kvintu.

4. obrat – vzhledem k tomu, že jde v případě nónového akordu o pětizvuk, napovídala by logika existenci čtyř obrátů akordu. Kvůli požadavku intervalové vzdálenosti nóny mezi základním tónem a původní nónou akordu však není možné postavit nónový tón do basu, a tudíž ani vytvořit další obrat nónového akordu.

chybně chybně chybně

D^7_6 D^5_4 D^5_4 D^3_2 D^7_6 D^5_4 D^3_2

Rozvod dominantního nónového akordu - protože nónový akord není ničím jiným než septakordem obohaceným o nónu, řídí se také rozvod dominantního nónového akordu nám známými pravidly rozvodu D^7 (citlivý tón stoupá a septima klesá), základní tón pak postupuje kvintovým/kvartovým skokem, v obrazech také může zůstat zadržen, **nóna** se, stejně jako septima, stává **klesajícím tónem**.

D^9 T D^9 T D^9 T

Ocitne-li se v obratu D5/4 v basu kvinta, je (stejně jako stoupající tercie v akordu DS^7 nebo základního tón akordu S^{+7}) tónem stoupajícím, vést ji stupňovitě dolů do akordu tónického kvintakordu není možné, protože by tím vznikl interval paralelních kvint mezi kvintou a nónou. Z těchto logických postupů lze vyvodit rozvodné akordy obrátů D^9 viz následující tabulka.

Tabulka rozvodů D^9 :

$\text{D}^9 - \text{T}, (\text{T}^6)$
 $\text{D}^{7/6} - \text{T}$
 $\text{D}^{5/4} - \text{T}^6$
 $\text{D}^{3/2} - \text{T}^6$

$\text{D}_6^7 \text{ T} \quad \text{D}_6^7 \text{ T} \quad \text{D}_4^5 \text{ T}^6 \quad \text{D}_4^5 \text{ T}^6 \quad \text{D}_4^5 \text{ T}^6 \quad \text{D}_2^3 \text{ T}^6 \quad \text{D}_2^3 \text{ T}^6$

Vedení akordu D^9 do jiných akordů než tónických většinou nevyhovuje po zvukové stránce, také vedení do T^6 bývá užito zřídka, řeší se volným vedením septimy nahoru pod podmínkou, že je septima v akordu umístěna pod citlivým tónem.

Při nástupu akordu připravujeme nónu nebo septimu, a to stejným způsobem, jako septimu u septakordů. Při volném nástupu vedeme septimu a nónu v protipohybu k hlasu uvádějícímu základní tón.

II D^9 T D^9

Užití dominantního nónového akordu – velmi často je nónový akord se svými obraty užíván na vrcholu melodie, v závěru, ale také jako akord průtažný či převáděný do D^7 viz ukázka.

$\text{D}_7^9 \frac{8}{6} \frac{7}{5} \quad \text{D}^9 7 \quad \text{D}^9 7$

Vedlejší nónové akordy

Poněvadž je dominantní nónový akord na pátém stupni jediným nónovým akordem hlavním, nacházíme vedlejší nónové akordy na všech ostatních stupních tóniny. Nejčastěji se užívají nónové

akordy I, II (rozdážené dominantně) a IV stupně (rozvod kombinovaně do D⁷), vždy připravujeme septimu a nónu.

D⁷ T⁹ S VI II⁹ D T S⁹ D⁷

Užití vedlejších nónových akordů je méně časté než používání nónových tvarů zahrnujících průtažnou, průchodnou nebo střídavou nónu. Mají melodický charakter a mohou postupovat i většími intervaly než sekundovými kroky. Při té příležitosti se k přesnému určení tonů používá tzv. vysokého číslování, které určuje přesnou intervalovou vzdálenost od basového tónu. Pro nónu se tedy užívá čísla 16. Pro určení základního intervalu u intervalů větších než oktáva užíváme x-7, např. decima (10) bude tedy tercie přes oktávu atp.

Tvoření nónového akordu: Postupujeme v několika krocích – 1. vypíšeme si tóny akordu (nesmíme zapomenout, že jde o akord dominantní, tedy ležící na pátém stupni zadané tóniny) a škrtneme tón, který se bude vynechávat (u D⁹ kvinta), 2. umístíme základní tón do basu a nónu do vrchních hlasů, kontrolujeme, že není vzdálena jen o sekundu, ale skutečně o nónu, 3. umístíme do vrchních hlasů všechny zbývající tóny tak, aby soprán s basem svíral interval předepsaný v zadání polohy akordu.
Zadání:

A dur	Es dur	d moll	H dur	b moll	G dur	e moll	Des dur
D ⁹	D ⁹	D ⁹	D ⁹	D ⁹	D ⁹	D ⁹	D ⁹

Tvoření obrátů D⁹: Postupujeme v několika krocích – 1. vypíšeme si tóny akordu a škrtneme tón, který se bude vynechávat (u D^{7/6} a D^{3/2} kvinta, u D^{5/4} septima), 2. umístíme do basu příslušný tón akordu podle zadání obrátu (u D^{7/6} tercie, u D^{5/4} kvinta, u D^{3/2} septima), 3. umístíme do vrchních hlasů základní tón a nónu tak, aby svíraly interval nóny (nesmí být ve vzdálenosti sekundy ani septimy), 4. umístíme do vrchních hlasů zbývající tón tak, aby soprán s basem svíral interval předepsaný v zadání polohy akordu.

D dur	a moll	As dur	E dur	fis moll	F dur	B dur	g moll
D ^{7/6}	D ^{3/2}	D ^{5/4}	D ^{3/2}	D ^{7/6}	D ^{5/4}	D ^{5/4}	D ^{7/6}

Rozvod D⁹ a jeho obrátů:

G dur	e moll	H dur	h moll	B dur	c moll	Ges dur	A dur
3	3	7	5	7	9	3	5
D ⁹ T	D ₂ ³ T ⁶	D ₆ ⁷ T	D ₄ ⁵ T ⁶	D ₆ ⁷ T	D ⁹ T	D ₂ ³ T ⁶	D ₄ ⁵ T ⁶

Číslovaný bas:

Při doplňování funkčních značek hledáme základní tón akordu (u akordu 7/6 leží o tercii níže, u 5/4 o kvintu níže, u 3/2 o septimu níže). Závěrečné postupy před tónikou (často mívají melodický charakter, proto musíme postupy sousedících tónů udržet v rámci stejných hlasů) bývají zahrnovány společně pod značku dominanty.

Výchozí poloha 3

9 6 6/5 7 6 9 8 7 / 7 6 5

Výchozí poloha 8

9 7 6 6 7 6 8 9 8 7 / 6 7 6 5

Řešení:

Tvoření nónového akordu:

A dur Es dur d moll H dur b moll G dur e moll Des dur

9 3 7 3 9 7 3 3

D⁹ D⁹ D⁹ D⁹ D⁹ D⁹ D⁹ D⁹

Detailed description: This musical exercise shows how to create a 9th chord (D⁹) from different triads. The top staff shows the triads: A major (A, C#, E), E major (E, G#, B), d minor (D, F, A), H major (D, F#, A), b minor (D, F, A), G major (G, B, D), e minor (E, G, B), and Des major (D, F, A). The bottom staff shows the 9th chord (D⁹) for each triad, with the 9th degree indicated by a number: 9, 3, 7, 3, 9, 7, 3, 3.

Tvoření obrátů D⁹:

D dur a moll As dur E dur fis moll F dur B dur g moll

7 3 5 4 7 5 5 7

D⁷₆ D³₂ D⁵₄ D³₂ D⁷₆ D⁵₄ D⁵₄ D⁷₆

Detailed description: This exercise shows the inversions of the D⁹ chord. The top staff shows the triads: D major (D, F#, A), a minor (A, C, E), As major (A, C, E), E major (E, G#, B), fis minor (F, A, C), F major (F, A, C), B major (B, D, F), and g minor (G, B, D). The bottom staff shows the inversions of the D⁹ chord, with the 7th degree indicated by a number: 7, 3, 5, 4, 7, 5, 5, 7.

Rozvod D⁹ a jeho obrátů:

G dur e moll H dur h moll B dur c moll Ges dur A dur

3 3 7 5 7 9 3 5

D⁹ T D³₂ T⁶ D⁷₆ T D⁵₄ T⁶ D⁷₆ T D⁹ T D³₂ T⁶ D⁵₄ T⁶

Detailed description: This exercise shows the distribution of the D⁹ chord and its inversions. The top staff shows the triads: G major (G, B, D), e minor (E, G, B), H major (D, F#, A), h minor (D, F, A), B major (B, D, F), c minor (C, E, G), Ges major (G, B, D), and A major (A, C, E). The bottom staff shows the distribution of the D⁹ chord and its inversions, with the 7th degree indicated by a number: 3, 3, 7, 5, 7, 9, 3, 5.

Číslovaný bas:

T D⁹ T II T⁶ ID⁶₅ D VI S⁺⁷ T⁶ T D⁹ 8 7 5 T

T D⁹ 7 VI II⁶ D T⁶ S⁺⁷ T⁶ S II D⁹ 8 7 5 T

Detailed description: This exercise shows the numbered bass line for the D⁹ chord and its inversions. The top staff shows the numbered bass line: T, D⁹ T, II, T⁶ ID⁶₅ D, VI S⁺⁷ T⁶ T, D⁹ 8 7 5 T. The bottom staff shows the numbered bass line: T, D⁹ 7, VI II⁶ D, T⁶ S⁺⁷ T⁶ S II, D⁹ 8 7 5 T.